

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 361
אייר תשפ"ג

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

ישוב מוקף גדר טובה ויש שדה בתוך הישוב

בזמן שישבנו בבית ההוראה, הגיעה שאלה ממשפחה שנסעה לישוב ברמת הגולן, באזור ישוב אבני איתן, ושאלה מה רמת העירוב ביישוב, האם הם יכולים לסמוך לטלטל שם. במקרה ההוא היה מדובר ביישוב שמוקף בגדר ביטחון חזקה [למרות שכיום ב"ה אין שם חשש בטחוני], וא"כ יש שם בסיס לעירוב טוב, אך עם כל זאת היתה שם בעיה, שבתוך השטח המוקף בגדר יש גם שדה שזורעים אותה, ובדין זה כתב השו"ע (סי' שנ"ח ס"ו) שאפילו חצר שהוקפה לדירה ואחר כך זרעו בה שטח שיש בו יותר מבית סאתיים, [שהם 1450 / 1600 מטר רבוע, כמתחם של 2-3 בנינים], נאסרת כל החצר בטלטול, כי המקום הזרוע הוא "קרפף", שרבנן אסרו אותו אפילו אם הוא מוקף במחיצות, וגם שאר החצר נאסרת מחמת שהיא פרוצה אל המקום האסור. וא"כ ביישוב הזה נאסר לטלטל בכל הישוב. אמנם בביאור הלכה הביא שם (סעיף ט' ד"ה הזרעים) שהדבר שמואל כתב להקל בהיקף חומה של עיר, שאינו נאסר כשזרעו מקצתו. אבל הביא

שהאחרונים פקפקו בדבריו, וכתב בשם החכם צבי שבמקום שאי אפשר לתקן, יעשו לפחות היקף כזה. מבואר שזה בעייתי מאוד, וכך ההוראה היום שגם בעירובי הישובים ובעירובי הרבנות בערים, מורים להשקיע ולהוסיף עמודים לעירוב, להוציא את השדות מהעירוב, ולא להקל בשיטת הדבר

שמואל אלא במקום שאי אפשר אחרת. לכן במקרה שההיקף כולל שדה זרועה, מי שיכול להימנע מלטלטל, צריך להימנע, והעירוב הזה הוא רק בגדר להציל את מי שלא יכול להימנע מחילול שבת. [ובפרט שהמציאות שיש ביישובים בארץ אינה דומה לדברי הדבר שמואל, שהוא דיבר במקום שאמור להיבנות ורק בינתיים זורעים אותה, ואילו בזמנינו הקרקע החקלאית אינה עומדת לבניה כלל. ובספר ארחות שבת כתב עוד, שדברי הדבר שמואל רק באופן שכשאין זרעים היו משתמשים בו, ואילו בזמנינו כל היעוד שלו הוא רק לזריעה]. וא"כ למעשה צריך לומר לשואל שהוא מהיודעים לקיים ההלכה, שלא יטלטל שם כלל.

שדה שבעליה הודיע שלא מקפיד שיעברו בתוכה

בישוב הנ"ל המציאו המצאה חדשה להתיר את העירוב, הם פנו לבעל השדה, ואמרו לו שימסור הודעה שהוא לא מונע מהאנשים לעבור בשדה שלו, והוא לא מקפיד על מי שיעבור. והרי כל הבעיה בשדה שהיא נעשית קרפף, משום שמקפידים שלא לעבור ולהשתמש בה, א"כ כאן שהבעלים אמר שאינו מקפיד, אין השדה נחשבת קרפף.

הצענו את הדברים לפני האברכים, וכולם טענו שהפתרון אינו מועיל, כיון שאם נתבונן בשדה, נראה שבפועל לא עוברים דרכה כי סוף סוף האנשים לא רוצים לקלקל את היבול, וממילא המקום מופקע משימוש דיורים, ודינו כקרפף גמור.

האם פרדס של הדסים נחשב כנטיעות

מעניין לציין עוד סברה שנאמרה ביישוב אחר הנמצא באותו אזור, שגם הוא מוקף בגדר טובה, ושם יש שטח גדול שמגדלים הדסים, למצוות נטילת לולב בחג הסוכות, ובשטח הגידול יש הרבה יותר מבית סאתיים, וההדסים גדלים בצפיפות שאי אפשר גם לעבור בהם, ולכן ההוראה לשואלים שלא יטלטלו שם. אחד מהשואלים פנה לברר ביישוב על מה הם סומכים, והתשובה שהוא קיבל, שהדסים אינם כזרעים, כיון שמבואר בשו"ע (סי' שנ"ח ס"ט) שאילנות אינם מבטלים את הדיורים, והרי על הדסים מברכים בורא "עצי" בשמים, זאת אומרת שיש להם תואר עץ, ועצים לא פוסלים.

פתיחת מסגרות השיעורים של "עירובין למעשה"

בשבוע זה מתחילים בס"ד מחזור חדש של לימוד העירובין למעשה, עוד עשרות אברכים שבעז"ה יגיעו לחודש אב לבין הזמנים עם ידיעה מקיפה בכל עשיית העירובים בזמנינו.

מי שעדיין לא טעם מהטעם המתוק של הלכות עירובין המעשיים, מוזמן להצטרף היום למסגרת השיעורים, המלווים בתמונות וסיכומים, בצורה קלה וברורה. טל' להרשמה - 055-678-3323 או במוקד הראשי.

עשיית לחיים להדר את העירוב החדש

יחד עם ההתרחבות במסירת השיעורים, צוות מוקד העירוב ממשיך גם בעשייה בפועל, בתיקון עירובים ברחבי הארץ. אחד מהמקומות שעסקו השבוע, בהוספת לחיים לעירוב הפנימי בעמנואל. כפי שהובא בשנה שעברה, רבני הקהילות בעיר הורו להוסיף בהידור העירוב בהפרדת השטחים שאינם ראויים לשימוש, מחמת הקוצים והתלילות. בעקבות זאת מוקד העירוב עשה בשיתוף המועצה קו עירוב פנימי להבדיל את השטחים האלו. כעת

לאחר שהגבול כבר עומד ומתוחזק ע"י אחראי מסור מלומדי שיעורי מוקד העירוב.

בשלב ראשון העירוב נעשה עם עמודים, וכעת לאחר שהמערכת נכנסה למסלולה, ביקש האחראי שנבוא להרכיב את הלחיים. הגענו והתחלנו במלאכה. במקום אחד היה עמוד עם חוטים לשני כיוונים בזווית של תשעים מעלות, שאז שני הלחיים עומדים כצורת האות ר'. ובענין זה הקפדנו שאף אחד לא יסתיר את השני, כפי שהוזכר בגליונות קודמים את הענין ההלכתי שבכך.

במקום אחר היה עמוד שהתעקם ממשאית שפגעה בו. האחראי דרש מהקבלן להחזיר את העמוד אך עדיין היה בו נטיה. הגענו לבדוק והתברר שיש כ-30 ס"מ ממקום שהחוט מתחיל עד תחתית העמוד. לכן הרחקנו את הלחי קצת יותר, ואז נהיה פריצה, כיון שנחשב שהצוה"פ מסתימת

בלחי, לכן הוספנו עוד ברזל באמצע ללבוד בין הלחי לעמוד.

פתיחת מסגרות של "שימוש בבית ההוראה"

בשבוע זה נפתחה בסיעתא דשמיא ובשמחה גדולה, מסגרת השימוש בבית ההוראה של מוקד העירוב. במסגרת זו מתקבצים עשרות אברכים ת"ח מבוגרי השיעורים של מוקד העירוב, שרצונם עז להיות מורי הוראה כהלכה גם בנושא של הלכות עירובין המורכבות, הנושא האקטואלי שמעטים בקיאים בו.

במסגרת זו מדובר באברכים שכבר רכשו את הבקיאיות בהלכות עירובין בצורה יסודית, וכעת באים להוסיף וללמוד כיצד להשיב לשאלות המגיעות מכל רחבי הארץ והעולם, לדעת לרדת לפרקטיקה ולהבין את המציאות שהשואל נמצא בה, על מנת להשיב לו כראוי. כידוע לכל מי שקצת ניסה לעשות עירוב, אחד מהקשיים בהלכות עירובין, שאין מקרה דומה לחבירו, בכל שאלה יש כמה פרטים שיכולים לשנות את התשובה מהקצה אל הקצה, מכשר לפסול, ואם לא יודעים להבחין טוב מדי השאלה, לא יעזור שידועים את כל המשנה ברורה, כי אין הנדון דומה לראיה. הלימוד הזה נרכש בהשקעה רבה, ובהתנסות ארוכה, כמו השימוש בעוד חלקים בתורה. וכולנו בתפילה שנזכה להעמיד מורי הוראה בקיאים שידועים להבחין ולהשיב כהלכה, ולדון בסבא נכונה, כל מציאות וכל שאלה.

השיעורים בעירובין למעשה בזמנינו - מתחילים בשבוע הקרוב! הודרו עכשיו, ותהיה ידען כבר בסוף הקיץ. אל תפספס!

השואל היה המום מהדימוי, כיון שהטעם שאילנות לא מבטלים את הדירורים לגבי דיני עירוב, הוא מכיון שאפשר להשתמש במקום ההוא, כי דרך בני אדם לשבת להנות בצל האילנות אבל בהדסים אין צל שאפשר להנות ממנו, וגם אין מקום לעבור ולשבת לידם, א"כ לא מועיל שלענין ברכות הנהנין הם נחשבים עץ, הרי בפועל אין בהם שימוש לדירורים. וצ"ב.

האם להוציא שדות מהעירוב על חשבון התחזוקה

באותו ענין הגיעה השבוע עוד שאלה מאדם שגר במושב שדה עוזיהו, ולצערינו כבר כמה שנים שהעירוב שם אינו במצב תקין, וגם כעת אין לו אפשרות להשקיע בתיקון העירוב, אבל הוא בכל זאת רוצה לעשות משהו, והוא שואל מה סדר העדיפויות, האם להשקיע בשינוי הגבול של העירוב שלא יכלול שדות, אך אז הטיפול בעירוב יהיה קשה מאוד, כי הוא יעבור בתוך החצרות של התושבים, וכל אדם בונה בתוך שלו והורס מידי פעם את העירוב. או שמא עדיף להקיף את העירוב עם השדות, ואז הוא פחות יתקלקל.

התשובה לשאלה כזו צריכה להיות שקולה מאוד, כי מי שמתמצא יודע שבישוב כזה לא מספיק שעכשיו יוציאו את השדות, כי אין מי שיתחזק אותן, ואם העירוב יתקלקל הרבה לא יהיה מי שיתקן אותן, ומצד שני אם כבר רוצים לתקן ודאי שצריך לתקן בצורה הנכונה ללא השדות. הסברנו לו את חומרת הבעיה בשדות, ושההוראה גם ברבנות להוציא את השדות, ולמעשה גם אם יתקנו אותן הוא לא יעמוד ברמה מהודרת, וכל השאלה היא במה להציל את התושבים מאיסור מוחלט, ועד כמה יש בידו לעשות.

האם אפשר לעשות עירוב בקמח מצות

שאלה נוספת שהגיעה לבית ההוראה ביום שישי, מאברך ת"ח בעיר נתיבות, בענין עירוב חצרות, נשאר לו אחרי פסח חצי קילו של קמח מצות, ועכשיו הוא כבר קנה קמח מצה של אחרי פסח, ושואל האם יוכל להשתמש בקמח מצות של פסח לעשות בו את העירוב חצרות של הבנין. השאלה נראית תמוהה ברגע הראשון, אין לזה צורה של פת כלל, אבל ברגע שני מי אמר שצריך פת. האם יש מקור כלשהו לנידון הזה.

והנה יש דין מפורש בגמ' ובשו"ע (סי' שס"ו ס"ו) שאי אפשר לערב בפרוסה, אלא צריך שתהיה פת שלימה. והטעם מבאר המשנ"ב שמה יבואו לידי איבה ומחלוקת אחד כלפי חבריו, כי יאמר אני נתתי שלימה והוא נתן פרוסה. אבל כתב השו"ע (שם ס"ז) שאם אחד נותן את כל הפת משלו ומזכה לאחרים, אפשר לערב בפרוסה, כי לא שייך הטעם של חשש איבה. לפ"ז יוצא שבעירובים שאנו עושים בזמנינו, שלא אוספים מכל אדם, אלא אחד נותן משלו, מותר לערב גם בפרוסות לחם. וא"כ הוא הדין בקמח מצה, שהרי הוא כמו לחם פרוס.

אלא שהיה מקום להסתפק שמא קמח מצה יותר גרוע, כי הוא לא נקרא בלשון בני אדם פת. אבל נראה שכיון שלענין ברכה הפירורים לא מאבדים את ברכתם, כמו שכתוב בהלכות ברכות (שו"ע סי' קס"ח ס"ט ומשנ"ב ס"ק מ"ז) שמברכים על פירורים המוציא וברכת המזון, וכתב המשנ"ב אפילו פירור כל דהו, א"כ יש להם דין פת גם לענין עירוב, ואפשר לערב בהם. הבאנו את השאלה להגר"מ לובין שליט"א, והוא הנהה מהשאלה, והורה כנ"ל שאפשר לערב בו כפי ברכתו.

האם פירורי לחם נחשבים לחם ומאכל אדם

במושב בית ההוראה חיפשנו איפה מצאנו דינים לגבי פירורי פת. האברכים הביאו את הדין לגבי מוקצה, שמבואר במשנה (שבת דף קמג) שפירורים שאין בהם כזית שנמצאים על השולחן, אין להם חשיבות מאכל אדם, ומה שיכול לטלטלם הוא רק משום שזה מאכל בהמה. לפ"ז גם לערב בהם אי אפשר.

אבל בחוט שני (ח"ג פ"ס סק"א) ובארחות שבת (פ"ט הערה קצ"ו) כתבו שגר"א בשבועת הסעודה אינם מוקצה, כיון שדרך בני אדם לאוכלם. לפ"ז נראה עוד ששקית פירורי לחם וקמח מצה שמיוצרת למאכל אדם, יש לה חשיבות מאכל אדם גם שלא בסעודה. ומ"מ מכאן זה יש מקום לדון באמת אם הפירורים לא מאבדים עכ"פ תואר פת, וגרועים מפרוסה לגבי עירוב. וצ"ע.

העירוב הכללי המתין שיברכו על העירובים הפרטיים

בשבוע זה נכנסנו לדון עם מורנו הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א בענינים העומדים על הפרק, לרגל ההתרחבות של מוקד העירוב לקראת ימי הקיץ הבע"ט. ומיד פתח בשאלה שהתעוררה בעירוב של מנצ'סטר ברוב הקהילות בחו"ל אין עירובים כלליים כמו בארץ, והם רגילים שלא לטלטל, ורק לחצר או לרחוב קטן שכולו יהודים, עושים עירוב קטן יחד. במקומות אלו היו רגילים לחדש את המצות של העירוב בערב פסח, והיו מברכים על מצות עירוב.

בארץ ישראל כמעט לא מצוי לברך על העירוב ע"פ הלכה, כי בעירובים שעושים רבני הערים, יש כל כך הרבה שאלות ובעיות, שלגבי ברכה ודאי צריך לחשוש לשיטות שאינו מועיל. לעומת זאת בעירובים הפנימיים המהודרים, חוששים לברך מחשש שמא העירוב הכללי מועיל לפי איזה שיטה, והרי צריך לכוון שלא לחלוק את עצמו מהעירוב הכללי, וכיון שאולי יש כבר עירוב אי אפשר לברך. משא"כ במנצ'סטר מברכים על העירוב, כי אין עירוב כללי, אבל לאחרונה עשו גם שם עירוב כללי, ולמרות שהבני תורה לא סומכים עליו, אבל כאמור לגבי ברכה יש לחשוש שהוא כבר מתיר, וא"כ היתה להם בעיה לברך על העירובים הפרטיים שנהגו תמיד לעשות.

מחמת זה הודיעו רבני העירוב הכללי, שהם יעשו את העירוב שלהם בשעה 6 לפני החג, ומי שרוצה יכול לעשות את העירוב שלו לפני כן ויוכל לברך עליו, כי באותה שעה אין עדיין את העירוב הכללי.

ברכה על עירוב כשיהיה עוד עירוב אחר

אבל שאל מורנו הגר"א שליט"א, הרי כל עירוב חל רק בבין השמשות, וגם העירוב שיניחו לפני השעה שש יחול בכניסת היום, ואז העירוב שלהם מיותר, כי כבר יהיה את העירוב שכולל יותר [לשיטה שהוא מועיל], א"כ גם לפני הזמן שמניחים את העירוב הכללי אי אפשר לברך. משל לאדם שמניח עירוב תבשילין, ויודע שעוד מעט הרב יניח עבורו, שמשמע בפוסקים שאי אפשר לברך בכה"ג, אלא רק אם הוא חושב שאינו יוצא בשל הרב, [הפוסקים דנו במי שנאבד עירובו באמצע יו"ט, שאומרים שאילו היה יודע שיאבד היה רוצה את של הרב, ונמצא שלמפרע כן יצא בשל הרב, א"כ ברכתו לבטלה, ובשו"ת חת"ס כתב שכיון שבאותו זמן היה דעתו לצאת רק בשלו, היה מן הדין להניח ואין ברכתו לבטלה. אבל כאן הרי יודע שהרב יניח, והוא מכוון שאם זה מועיל הוא שותף גם בו, א"כ לכאורה אינו יכול לברך. וסיפר מורנו שבחג הרצה את הדברים למרן הגאון רבי דוב לנדו שליט"א, ואמר שנראה שאינם יכולים לברך.

כשמניחים כמה עירובים, איזה מהם חל?

ולכאורה יש לדון בזה, מדוע נחשב שהעירוב שלו אינו מתיר אחרי שהרב הניח, מאי אולמיה דהאי מהאי. וזה שאלה לכל מי שמניח עירוב לבד, האם כל מעשיו זה רק על הצד שאין שום עירוב אחר שמועיל שם, ואם יש עוד עירוב אין לחלות שלו את המעלה של חלות שנעשה בהם מצוה, כפי שהוזכר בפוסקים ברמ"א ובשם האריז"ל, או שמא לפחות יש לו מעשה מצוה, ושני העירובים חלים, ורק לענין ברכה אי אפשר לברך כשלא צריכים את העירוב שלו. ובספר חכמת הלב להגר"מ רוזנר שליט"א רצה לחדש שבאמת מן הדין שניהם חלים, וכל אחד מתיר, והיו יכולים שניהם לברך, אלא שאינו ראוי לברך עליו כשנראה כדבר שאינו מתיר. ודייק לשון הבה"ל סי' שס"ו ס"ד שכתב "אין כדאי שיברך עליו". אבל יש שנקטו שנחשב ברכה לבטלה ממש כמו שמבואר בפוסקים לגבי עירוב תבשילין.

עוד יש לדון האם באמת העירוב לא חל לפני בין השמשות, שאם נאמר כך קשה איך מותר לטלטל בזמן תוספת שבת. ויש להאריך בזה ואכמ"ל, ואי"ה יבואר במק"א. וי"ל שבאמת חל עכ"פ היתר לזמן התוספת, וא"כ אם העירוב שמניחים העירובים הקטנים, הועילו עכ"פ לזמן התוספת [אחרי פלג המנחה] שיהיה מותר לטלטל קודם שהעירוב הכללי הניח את שלו, א"כ יש זמן שהעירוב שלהם היתר בלי עירוב אחר. ואפשר לברך ע"ז. ואולי צריך שיהיה מישור שיקבל שבת [אמנם בשנה זו היה יו"ט לפני שבת, וא"כ בערב יו"ט לא חל היתר נוסף גם למי שקיבל יו"ט מפלג המנחה, כי הוצאה הותרה לצורך, וכלפי השבת שתגיע אח"כ כבר יש את שני העירובים], וצ"ע.

הודעה משמחה

לכל רבני העירובים והבודקים המסורים. כמידי שנה יתקיים בעז"ה יום עיון מיוחד לעסוק בנושאים אקטואליים הנוגעים לעוסקים בעירובים מידי שבוע. ובפרט לקראת ימי הקיץ שהביקוש גובר, והציבור מבקש לקבל מידע על מצב העירובים.

נתאסף בעז"ה ליום העיון, לאחר חג השבועות.

ללבן את הדברים, וללמוד עצות ופתרונות אחד מהשני

בהשתתפות רבנים וגדולי המומחים בעירובין

פרטים נוספים יבואו בהמשך

אין אני יוכל לדעת הלכות עירובין בלי שיש לי מושגים?
לפרטים ולהרשמה, בטלפון 055-678-3323